

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

בית מלכות = מלך בן מלך

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

בדברינו לפרשת ואתחנן תשע"ז, הבאנו לפני הקוראים את ההצעה, כי המקור למבנה התפילה - שבת, בקשה=תחנונים והודאה, נמצא בפרק ז' של ספר שמואל ב'. שם בישר הנביא בחזונו, לדוד, כי זכה במה שלא זכה איש מן המנהיגים לפני דוד. הקב"ה יבנה לדוד בית = בית מלכות, כך שבעתיד בנו יוכל לבנות את בית המקדש כמלך בן מלך. דוד בנה את תפילתו, על פי נוסחה זו, עיי"ש.

בדברינו השבוע נוכיח מהמאורעות שהתרחשו בימי גדעון, כמסופר בספר שופטים, כי מלכות = שושלת מלכותית. מבין כל השופטים, גדעון הוא היחיד שהתבקש וביקש למלוך, כאבי שושלת מלכותית. כך מפורש במשל יותם: "הלוך הלוך העצים למשח עליהם מלך" (שופטים פרק ט' ח). לכן, הם גם ניסחו את בקשתם בדרך זו: "ויאמרו איש ישאל אל גדעון משל בנו גם אָתָּה גם בְּנֵךְ גם בְּנֵךְ... (שם פרק ח' כב). נוסח ייחודי זה, מבטא את הרעיון שמלכות משמעה הורשת השלטון לדורות הבאים. אף על פי שבראשונה גדעון סרב לבקשת העם, בסופו של דבר הוא אכן נהג כמלך, לכן קרא לבנו אבימלך. נוכיח זאת מלשון הכתוב:

"וַיֵּלֶךְ יִרְבֵּעַל בֶּן יוֹאָשׁ וַיֵּשֶׁב בְּבֵיתוֹ: וַלְגִדְעוֹן הָיוּ שְׂבָעִים בָּנִים יִצְאֵי יָרְכוּ כִּי נָשִׂים רַבּוֹת הָיוּ לוֹ: וּפִילִגְשׁוֹ אֲשֶׁר בָּשָׁקָם יִלְדָה לוֹ גַם הָיָא בֶן וַיֵּשֶׁב אֶת שְׁמוֹ אַבְיִמֶלֶךְ" (שם, שם כט-לא).

נצביע על כמה ביטויי מפתח שיעזרו לנו להבין את המסר.

פי נָשִׂים רַבּוֹת הָיוּ לוֹ - ריבוי הנשים הוא סממן מלכות מובהק. אחד האיסורים בפרשת המלך הוא: "ולא ירבה לו נשים" (דברים פרק י"ז ז).

גדעון גם הרבה לו זהב, כמבואר בכתוב: "ויאמר אלהים גדעון אשאלה מכם שאלה ותנו לי איש נזם שללו כי נזמי זהב להם... ויהי משקל נזמי הזהב אשר שאל אלה ושבוע מאות זהב..." (שופטים פרק ח' כד-כו) ואכמ"ל. בהמשך דברינו נעיר על עוד קשר ללשון פרשת המלך.

ופילגשו אשר בשכם - לקיחת פילגש היא סממן מובהק של מלכות, כך משמע ממעשהו של ראובן עם פילגש אביו, כך משמע מהוויכוח בין אבנר ואיש בושת אודות פילגש אביו, כך מוכח ממעשהו של אבשלום עם פילגשי אביו. כך יש להבין גם מעשהו של גדעון.

וישם את שמו אבימלך - מינוי אבימלך כיוורש עזר, הוא מה שהפך גם את גדעון למלך. זה רמוז גם בלשון המיוחדת והיחידאית: "וישם את שמו". לשון זו לקוחה מפרשת המלך, בתורה: "שום תשים עליך מלך אשר יבחר יתןק אלהיך בו מקרב אחיך תשים עליך מלך..." (דברים פרק י"ז טו). לכן, גם חז"ל השתמשו בלשון זו "דאמר מר: שום תשים עליך מלך, כל משימות שאתה משים..." (יבמות דף מה ע"ב).

גדעון ייעד דווקא את בנו מן הפלגש למלוך אחריו, לכן קרא את שמו אבימלך. משמעות השם היא כפולה: א. אבי הוא המלך ב. אני אהיה אביו של המלך הבא.

גדעון רואה בהכרזה על אבימלך כיוורש עזר, ייסוד של שושלת מלכותית, מטרה שקודמיו לא הצליחו להשיגה. לעומת דוד המלך, שקיבל בשורה על כך מנתן הנביא, גדעון השופט לא הצליח ביסוד השושלת.

אם כך, החלה להתקיים ברכת יעקב ליהודה: "לא יסור שֶׁבֶט מִיְהוּדָה וּמַחֲזֵק מִבֵּיַן רַגְלָיו".

הבה נתפלל שיתקיים בנו: "עַד כִּי יָבֵא שִׁילּוֹ וְלוֹ יִקְהֶה עַמִּים" (בראשית מ"ט ט).

<p>לע"נ רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג</p>	<p>לע"נ ר' מאיר ז"ל בן יחזקאל שרגא ברכפלד</p>	<p>לע"נ מרת שרה ונגרובסקי ע"ה בת ר' משה זאב נלבי"ע י' בתמוז תשע"ד</p>	<p>לע"נ הרב אשר וסרטיל ז"ל נלבי"ע ט' בכסלו תשס"ט</p>
<p>לע"נ ר' אליהו כרמל ז"ל נלבי"ע ח' באייר תשע"ו</p>	<p>לע"נ הרב שלמה מרזל זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלבי"ע י' באייר תשע"א</p>	<p>לע"נ הרב ראובן אברמן זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלבי"ע ט' בתשרי תשע"ו</p>	<p>לע"נ מר שמואל שמש ז"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלבי"ע י"ז בסיוון תשע"ד</p>

לע"נ בן ציון גרוסמן נלבי"ע כ"ג בתמוז תשע"ז
לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

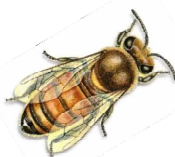
חמדת האנציקלופדיה התלמודית

הפרשה באנציקלופדיה התלמודית

אָרֶץ חֲטָה וּשְׁעָרָה וְגִפְנֵי וְתֵאנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ זֵית שֶׁמֶן וְדָבָשׁ. (ח, ח)

הדבש

סתם דבש - הוא דבש דבורים או דבש תמרים?
הכיצד מותר לאכול דבש היוצא מגופו של שרץ טמא?

מהותו. שלשה מובנים יש לדבש: מתיקת פירות בכלל; דבש תמרים; דבש דבורים.

בלשון הכתוב יש וכל מיני מתיקה נקראים בשם דבש (רש"י סוכה ו א ד"ה דבש; תוס' מעילה יב ב ד"ה כל הראוי), כמו: כִּי כָל שְׂאֵר וְכָל דָּבֶשׁ לֹא תִקְטְרוּ (ויקרא ב יא), והוא כל מתיקת פרי (רש"י שם), וכל מיני פירות האילן בכלל (רש"י שבועות יב ב ד"ה וכל ותוס' מעילה שם). וכן: וַיָּבֵא הָעָם אֶל הַיַּעַר וְהִנֵּה הַלֶּךְ דָּבֶשׁ (שמואל א יד כו), הוא דבש שהיה נוטף מן הקנים הגדלים בארץ ישראל (רש"י שם). וכן: יַעֲרֵי עִם דָּבָשׁ (שיר השירים ה א), פירשו התוספות (ברכות לו ב ד"ה ברטיבא) והרא"ש (שם) שהוא הדבש הבא מקני הסוכר.

ויש שנקרא כך דבש דבורים, כמו וַיִּנְקְהוּ דָּבֶשׁ מִסְּלַע (דברים לב יג), ופירשו בתוספתא (שבת פ"ט) שהוא דבש דבורים, וכן: וְהִנֵּה עֲדַת דְּבוּרִים בְּגוּיֵת הָאֶרֶץ וְדָבָשׁ (שופטים יד ח).

ויש שנתייחד השם דבש לתמרים, או לדבש של תמרים, כמו כאן "אֶרֶץ זֵית שֶׁמֶן וְדָבָשׁ", שהכוונה לתמרים (ירושלמי בכורים פ"א ה"ג), או דבש תמרים (רש"י על התורה דברים כו ב), וכתבו רש"י (ברכות מא ב ד"ה דבש וערובין ד ב) והחינוך (מצוה קיז) שהוא סתם דבש האמור בתורה.

בלשון חכמים סתם דבש הוא דבש דבורים (שו"ת רדב"ז ח"ד סי' תתקסב), כמו: חלות דבש (עוקצין פ"ג מ"א), וכיוצא. וכן בלשון בני אדם, סתם דבש הוא דבש דבורים (רדב"ז שם). והנודר הנאה מן הדבש, מותר בדבש תמרים (משנה נדרים נג א), שבנדרים הלך אחר לשון בני אדם, ובלשון בני אדם אין קוראים לדבש תמרים דבש סתם אלא בשם לוו: דבש תמרים (עי' משנה שם ובפירוש הרא"ש, ורמב"ם נדרים פ"ט הי"ד וטור ושולחן ערוך יורה דעה ריז יד וט"ז וש"ך שם).

דבש דבורים. דבש דבורים, אף על פי שהוא בא מעוף טמא, מותר באכילה, ואין בו משום "כל היוצא מן הטמא טמא", מפני שהדבורים מכניסות אותו לגופן ואין ממצות אותו מגופן (ברייתא בבכורות ז ב; רמב"ם מאכלות אסורות פ"ג ה"ג; טוש"ע יו"ד פא ח), שאוכלות מפרחי האילן ומהם נעשה הדבש במעיהן, ואין ממצות את הדבש מגופן (רש"י), אלא מקיאות אותו בכורת כדי שימצאו אותו לאכול ממנו בימות הגשמים (רמב"ם שם). לטעם זה אף דבש הבא מגזין וצרעין - מיני דבורים מדבריות (ערוך ע' גז) או מיני ארבה (רש"י בכורות שם) - מותר (גמרא שם ע"פ ברייתא שהובאה שם). רבי יעקב אומר, שלמדים מהכתוב: אֶךְ אֵת זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל שֶׁרֶץ הָעוֹף (ויקרא יא כא) - שרץ עוף טמא אין אתה אוכל, אבל אתה אוכל מה שעוף טמא משריץ, ואיזה זה דבש דבורים. יכול אף דבש הגזין והצרעין? אמרת לא, מרבה אני דבש דבורים שאין לו שם לוו - שנקרא דבש סתם (רש"י) - ומוציא אני דבש גזין וצרעין שיש לו שם לוו (ברייתא בבכורות שם), ושם הטמא נקרא עליו (סמ"ג סוף סי' קלב והגהות מיימוניות מאכלות אסורות שם), והרי זה כאבר ובשר שרץ עצמו (ספר הישר לר"ת סי' תלה).

להלכה נחלקו ראשונים: הרמב"ם (מאכלות אסורות שם), ר"ת (סי' הישר סי' תלו), האור זרוע (סי' תפב) ועוד, פסקו שדבש גזין וצרעין מותר. והרמב"ן (בהלכותיו לבכורות פ"א), הרא"ש (בכורות שם), ספר המכריע (יו"ד סי' כ) ועוד, פסקו שאסור. וכתבו הפוסקים שאין אנו צריכים לחוש לו, כי אינו מצוי בינינו כלל (הגהות שערי דורא סי' סה בשם מהרא"י; רמ"א בשו"ע שם).

הדבש - של דבורים - הוא אחד משבעת המשקים המכשירים את האוכל לקבל טומאה (מכשירין פ"ו מ"ד; רמב"ם טומאת אוכלין פ"א ה"ב). ומנין לדבש שהוא משקה? שנאמר: וַיִּנְקְהוּ דָּבֶשׁ מִסְּלַע (דברים לב יג). תוספתא (שבת פ"ט). והוא משקה בין להכשיר מאכלים לקבל טומאה, ובין לקבלת טומאה בעצמה בתורת משקה (עי' רע"ב עוקצין פ"ג מ"א ומשנה אחרונה שם).

חדש - "צפנת ישעיהו" מאת הרב יוסף כרמל

הנביא ישעיהו פעל באחת מהתקופות הסוערות והדרמטיות ביותר בחיי האומה הישראלית, תקופה של ציפיה למשיח שנשברה ברעש אדמה נורא, וחוללה גם מהפך רוחני ופוליטי. האור בקצה המנהרה הפציע שוב רק בימיו של חזקיהו. צפנת ישעיהו: מעוזיה עד אחז מפגיש אותנו עם שלושה מלכים שעמדו בצומת היסטורי זה בתולדות עמנו: עוזיה, המלך שדרש את האלוהים אך לקה בצרעת בעקבות חטאו; יותם, המלך הצדיק ביותר בתולדות עמנו; ואחז, המלך אשר הכיר בקב"ה אבל לא האמין בהשגחתו. בביאורו לנבואות ישעיהו, נצמד הרב כרמל, לדברי חכמינו וגדולי הראשונים, ומציע דרך מרתקת ללימוד תנ"ך בעקבות חז"ל. קריאה זו מבהירה את התכנית האלוהית ומבררת סוגיות עקרוניות באמונה. צפנת ישעיהו מגלה לקורא את משמעות הנבואות לדורו של הנביא ואת הרלוונטיות שלהן לדורנו.

לרכישה

Berlin, Germany

ברלין, גרמניה

מרחשון, ה'תשנ"ט

יהודי המטיף להאמין באותו האיש, חברותו בקהילה

שאלה

אדם שנולד לאמא יהודיה וחבר בקהילה היהודית והוא מצהיר וגם משדל אחרים להאמין במשיחיות יש"ו הנוצרי, האם נחשב למשומד שאפשר להוציא מהקהילה ומכל הזכויות העומדות לחברי הקהילה. וכן לא לקבל אדם כזה להיות חבר בקהילה היהודית אם בא להתקבל כחבר חדש.

תשובה

בנדון זה חבר בקהילה היהודית שמאמין במשיחיות יש"ו יש להידרש לשתי שאלות:

א. האם נחשב ליהודי, ב. כיצד על הקהילה להתייחס אליו:

א. האיש נחשב ליהודי¹ [אא"כ ברור לנו שאינו רואה עצמו כ"יהודי", ואמונתו במשיחיות יש"ו מבטאת המרת דת, ושכל התחברותו לקהילה היא רק לצורך הטפה לאמונה זו, שאז יש לחוש²].

ב. מכיוון שהוא מזיק - שהרי הוא מטיף ורוצה להדיח לאמונה בע"ז בשיתוף, מצוה לרחקו מן הקהילה ואף מצוה להילחם בתופעה בכללה ובמפיצה³. ומכל מקום, אם אפשר לקרבו ולהשפיע עליו שלא במסגרת הקהילה נראה שמצוה לעשות כן⁴.

¹ דין מומר אם דינו כישאל נדון בהרחבה בפוסקים, וע"כ נקטנו רק מקצת מן המקורות:

המרדכי ביבמות פ' החולץ (סי' כט) מביא את דעת הגאונים שיבמה שנפלה לפני מומר, פטורה מחליצה, ושרש"י חולק מפני שלדעתו הריהו ישראל גמור. ועיין ב"בית יוסף" אבן העזר סי' קנז דיון בזה.

ולגבי מומר לע"ז כתבו התוספות (ע"ז ו ע"ב ד"ה מניין) דהוי כישאל גמור. וכן כתבו לגבינו במס' יבמות (עא ע"א ד"ה בו) דחייב בעצם לעשות הפסח. וכן נראה מדבריו של רמב"ם (הל' ממרים פ' ג הל' ג) ושבניהם יהודים כשרים הם. וכן משמע קצת ברמב"ם הל' תשובה (פ' ג הל' יד) "אע"פ שהן מישאל - אין להם חלק לעולם הבא (ומהני בהו תשובה). וכן כתב הטור (יורה דעה סי' רסז) בשם גאון, שישאל משומד אינו צריך טבילה כשחוזר לדת האמת. וכתב "בית יוסף" (יו"ד סי' רסח בשם רשב"ץ) דאפילו נישאה משומדת לגוי, אין לנו להבהיל בניהם כשבאים לשוב, ואינם צריכים טבילה. ודעת הריטב"א (יבמות מז ע"ב ד"ה לתנא) היא שמשומד צריך טבילה מדרבנן, וכן פסק רמ"א (שם סעיף יב) [ועיין שם בביאור הגר"א (שם, ס"ק כט) דהא לא גרע מגר החוזר לסורו שנחשב ליהודי]. וכן הבין ה"חזון איש" (יו"ד הל' שחיטה ב, טז) ובשו"ת "הר צבי" (יו"ד סי' קכה) ובשו"ת "דעת כהן" (סי' קצד). ועיין גם בשו"ת "אגרות משה" (אבה"ע ח"ד סי' פג), בשו"ת "שרידי אש" (ח"ג סי' כה), בשו"ת "מנחת יצחק" (ח"א סי' י וח"ט סי' קנה) "ציץ אליעזר" (ח"ח סי' יז-כ וח"ט סי' מא-מב) ו"יביע אומר" (יו"ד ח"א סי' יא ח"ה סי' י, כו, וח"ז סי' ח).

אמנם, דעת המאירי (ע"ז דף כו ע"ב) היא שאם עבר לדת אחרת, הריהו אצלנו כבן אותה הדת, ובנו הריהו גוי גמור אפילו לענין גיטין וקידושין. ובשו"ת הרדב"ז (סי' שנא) נאמר שמומר הריהו גוי גמור מדאורייתא, ומדאורייתא אין קידושו קידושין. ובשו"ת מהרשד"ם (אבן העזר סי' י) כתב שמה שנאמר "ישאל שחטא ישראל הוא", לא נאמר על מומר [ועיין מו"מ בדבריהם בשו"ת "אגרות משה" (שם) ועיין ב"צדקת הצדיק" (אות נד) שהבין בדברי הרדב"ז, שהמרת דת היא סימן, והעיקר הוא אם יש או אין כאן עקירת שם ישראל ממנו במה שמתחבר לבני הדת האחרת, אפילו אינם עובדים ע"ז (ולעולם אפילו היה עובד ע"ז ושם ישראל עליו - הוי ישראל). וכך הבין גם הרב שאול ישראלי בדבריהם (עיין שו"ת "במראה הבזק" ח"ב, עמ' 119) שהדבר תלוי בכך אם האיש ממשיך בקשר שלו עם ישראל או לאו, ושלמדו כן ממה שנאמר בעשרת השבטים שעשאו כגויים גמורים, והתם נטמעו בין הגויים (וכן מקובל מפי השמועה בשם רבי חיים מבריסק שהדבר המכריע אם הוא נקרא "יהודי" או לאו). ועיין ב"אגרות ראיה" (אגרת תקנה) ש"סגולת ישראל" נעקרת ממנו רק כאשר מתנתק ונלחם בישראל, ומומר בימי חז"ל היה רק סימן לכך. וכן מסתבר להסביר בדבריהם, שהרי במשך הרבה דורות היו בעם ישראל יחידים וקבוצות שעבדו ע"ז, ושכחו תורת ישראל.

² בשו"ת "במראה הבזק" (שם) פסק הרב ישראלי, על סמך הדעות המחשיבות את הממיר דתו שמתחבר לגויים לגוי גמור מדאורייתא, שיש לחשוש ולרחק את בני הפלשמורה כגויים גמורים, שאפילו שעכשיו רצונם הוא לשוב לעם היהודי, יש לדונם כגרי אריות, עיי"ש (אמנם שם י"ל דבלא"ה לא היתה ברורה לו יהדות הקהילה באיתופיה, ולכן פסק כך לגבי הפלשמורה). ואם כן, בנדון דידן הרי רק אם ברור הדבר שאמונתו של האיש במשיחיות יש"ו מבטאת המרת דת, והוא רואה עצמו כמי שנפרד מן העם היהודי, שכל רצונו לחבור אליהם, אינו אלא כדי להדיחם להאמין באמונתו, אפשר שיש לחוש לדעה זו.

³ רמב"ם בפירוש המשניות (בהקדמה לפרק "חלק") כתב שכל הכופר באחד משלושה-עשר העיקרים, מצוה לשנאתו, ואינו בכלל ישראל - שיש להם חלק לעולם הבא. וכבר היקשה עליו בספר "העיקרים" (מאמר ראשון פ"א) מרבי הלל (סנהדרין צט ע"א) הסובר שאין משיח לישראל, ובספר "קובץ שמועות" (יב, ח) כתב בשם ר' חיים מבריסק שבכפירה לא שייך שוגג, ומכל מקום הוא מיישב דברי הרמב"ם, שגם רבי הלל מדעתו היה מבין שצריך לבוא גואל, אלא שסבר, שכך משמע מפשטי הכתובים, ולכן חשב שלא יבוא משיח, ובה מודה רמב"ם לראב"ד שהאומר מותר אנוס הוא (נמצא לכאורה שלולא היה טועה בפשטי הכתובים, היה נחשב לכופר, והיינו משום שסובר, שעל כל פנים לא יבוא עוד משיח, ואם כן, אפשר שכל שכך לגבי כופרים אשר סוברים, שמשח לא יבוא מכיוון שכבר בא "משיח" והוא כאדם הבא לבטל כל התורה).

ואעי"פ שיש החולקים על רמב"ם בענין העיקרים, כאן יש לכאורה בלאו הכי לדון את האיש כמי שהמיר דתו וכמאמין בעבודה-זרה בשיתוף. ועיין "חזון איש" (הלי שחיטה ב' כח) גדר כופר בתורה דהיינו מי שכופר בתושב"ע וגם בעיקר עול המצוות, ושלא יהיה אנוס כתינוק שנשבה, כי אותו יש לדון כמומר לכל דבר, ואינו בגדר "אחיך" להטיב לו, כגון לענין אבילות וקבורה עיין שו"ע יו"ד סי' שמה, ה, ומצוה לשנואתו, ומורידין ואין מעלין וכו'. אך לענין לשנאותו בנדון דידן, נראה שאעי"פ שבסוף ספר "חפץ חיים" הביא דברי מהר"ם מלובלין בספר "מרגניתא טבא", שאין בדור הזה מי שיודע להוכיח, ואם כן אפילו רשע גמור אסור לשנואתו, דהוי כלפני תוכחה (ועיין ב"חזון איש" שם, דקאי גם אמומר), וכן כתב "חזון איש" (שם, טז) שבזמן שאין השגחה ניסית גלויה ובת קול וכו', מצוה לנהוג אפילו עם מומרים גמורים בעבותות אהבה, ולא שייך מורידין ואין מעלין, וכן כתב הראי"ה (באגרת תקנה) דבימינו אין לשנוא את הכופרים ואת המומרים, כל עוד הם מחוברים לעם ישראל. וכל שכן אם הגיעו לכך מחוסר ידיעה ביהדות, ומחמת שהוריהם לא חינכום לכך, שפסק רמ"א (יו"ד סי' קנט סעיף ג) דבני המשומדין הם כתינוקות שנשבו ואין דינם כמומרים לענין ריבית. אלא שכל זה מדובר בהתייחסות אליהם מצד עצמם, אבל כאשר הם עלולים להזיק לרבים, לכולי עלמא נראה שאינם טובים מאלה שבאים להעביר יהודים על רצון ד', שבעניינם פסק ב"משנה ברורה" ("ביאור הלכה" סי' א ד"ה ולא יתבייש), שאם פתח בשלום, והם לא נשמעו לו, שמצוה לשנואתם ולהתקוטט עמהם, ועליהם נאמר "משנאיך ה' אשנא" וכו'. וכל שכן הכא שהאיש מטיף, ועלול להשפיע להאמין באמונה זרה (ואין דרך בטוחה אחרת למנוע את הנזק), כי אז יש לעשות בחוכמה - אם להילחם בו באיש או בתופעה.

ע"פ דברי רמ"א (יורה דעה סי' קנט), דברי "חזון איש" (שם ב - טז וכח), דברי הרב אי"ה קוק ודברי מהר"ם מלובלין הני"ל. וגם הקב"ה שלח נביאים להוכיח את עם ישראל כשהיו עובדים ע"ז.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,
הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

מתפללים לרפואתם השלימה של:

הרב אביחי ניסן בן חיה	רועי משה אלחנן בן ג'ינה דְּבָרָה	אליעזר יוסף בן חנה ליבא
אורנית מרים בת דליה	יהושפט יחזקאל בן מילכה	ליליאן בת פורטונה
	יהבית יהודית בת תירצה	
	בתוך שאר חולי עם ישראל	

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן,
יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"

הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח ובירור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד.
זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

